

 Jerardo Elortza
eta Xabier Zelaia

OÑATI >

KALERIK
-
KALE

Zubikoa

-

San Juan kalea (II)

Mendeetan zehar herriko gune nagusitik hain hurbil eta aldi berean hain urruti egon eta mantendu izan den auzo-kale honek badauzka, aurrekoan esandakoetatik aparte, beste ezaugarri aipagarri batzuk ere. Horra, ba, horietako batzuk.

KUARTELA

San Juan kalearen historian bada hain ezaguna ez den xehetasuna: zazpi bat urtean soldadu mordoxka baten **kuartela kokatu zela bertan**, alegia. XIX. mendearen bukaeran gertatu zen hori. Gerra ugari jasan behar izan zituen herriak gizaldi hartan. Azken karlistaldiko gatazka (1872-1876) amaitzear zegoela, **Emeterio Madinabeitia** Oñatiko alkate liberalak eta Baskongadetako kapitain jeneral **Jose Maria Lomak** hitzartu zuten herrian 700 bat soldadurentzako egonlekua jartzea.

Hartarako **arrazoiak** honako hauek izan zitezkeen: batetik, Oñati bezalako udalerrri garrantzitsu batean, gerra bukatuta gero ere, garaileen **ordenamendu berria bermatzeko** indar militarren premia egotea; eta bestetik, unibertsitatea, gorabehera askoren ondoren, berriro ixtean, udalerrriaren **diru-iturri inportante bat** nola edo hala ordezkatu beharra. Beraz, ironiko samarra baldin bada ere, **soldaduak estudianteen lekuan**, herriaren ekonomia larriari laguntzatxoren bat ekarriko ziotelakoan.

Horrenbestez, soldadu pila bat eta euren agintariak geratu zitzaizkigun Oñatin. Batzuk, **300en bat, unibertsitatean** moldatu ziren; **beste 400 inguru**, handik hurrean sartu zituzten, **San Juan kaleko bi etxetan**: gaur egungo 3. eta 5. zenbakietan, hots, gure garaiko **Otxuenean** eta **Kirriñenean**. Ondo tolestaturik egin beharko zuten lo. Egoera hark 1883ko azaroaren

amaiera arte iraun zuen, orduan atera baitziren soldaduak herritik. Dena den, ez zuten denek alde egin, orduko militarren ondorengo batzuk guk geuk ezagutu baititugu.

GAIXOTASUN KUTSAKORREN IKUSKARITZA-ETXEAK

Izenburu luze eta ilun samar horrek azalpen garbiagoa behar du, noski. Saia gaitezen, ba. Militarrek joan eta urte betera beste **arazo latz bat azaldu zitzaion udalari**: Frantziako Tolon-eko itsas portutik hedatutako **kolera morbo asiarrari aurre egin beharrean aurkitu ziren**, beste izurrite historiko askorekin bezala. Hasieran, 1884ko uztailan, kolera-kasuak gertatu ezker, halakoak isolatzeko eta artatzeko San Martin ermita erabiltzea erabaki zen.

Alabaina, gerora leku hobea bilatzeari ekin zioten. Hartarako, 1885ean, **San Juan kalean etxe bat egokitzea pentsatu zen**. Kalearen akaberan zegoen, eskuma aldetik. Gaitzak jotako

Oñatiko Historia eta Arte Bilduma

Inguru honetan kokatuko zen gaixotasun kutsakorrek ikuskatzeko etxea.

gaixoen ikuskaritzarako erabiliko zen, batik bat. Horrek, ordea, **auzotarren izua piztu zuen**, izurriak inguruko etxeetan izan zezakeen eraginagatik. Kezkatuenetakoa eta borrokalaria **Lucio Carrere izeneko eskola-maisua** genuen. Auzi eta joan-etorri ugari gertatu ziren hurrengo hilabeteetan, auzotarren, udalaren eta gobernadorearen artean.

San Juan kaleko biztanleei honako hauek agindu zitzaizkien: etxe hura ez zela erabiliko koleraz kutsatutako gaixoak **kuarentenan** edukitzeko, baizik eta **ikuskaritza-etxea izateko bakarrik**. Dena den, 1885. urte horretako azaroaren hondarreen amaitutzat jo zen koleraren arriskua, eta momentuz hala bukatu zen arazoa. Baina 1892ko abenduan **baztanga-izurritea** zabaldu zen, hots, hemen **astagorriña** gisa ezagutzen genuena.

Orduan ere, gaitz horrekin **kutsatutakoak artatzeko lekua San Juan kalean** eratzeko asmoa zuen udalak. Auzoko **bizilagun gehienek**, ordea, **alkatearengana jo zuten**, halakorik egin ez zezaten erregutuz. Eta oraingoan lortu zen auzotarren nahia gauzatzea, gaixoentzako toki hori une hartan hutsik zegoen unibertsitatean jarri baitzuten azkenean. **Halako premietarako**, gerotxoago jasoko zen paraje isolatuagoan, errekez bestaldetik, **Gorriñetxe izeneko eraikina**, XX. mendearen lehen hamarraldietako argazkietan ikus daitekeena.

KOLEGIOALDERAKO ZUBIA EDO PASABIDEA

San Juan kaletarrek betidanik aldarrikatu dute **Kolegialdera**, unibertsitate ingurura, **hurreratzeko pasabidea**, erreka gaine-

Oñatiko Historia eta Arte bilduma

Abere-hiltegi ondoko zubia, 1960 inguruan eraikia.

tik zeharkatuz. Mutikotan, ur gutxi zihoanean, harri gainetatik igarotzen ginen batetik bestera, sarritan uretan **bolante** egin eta bustidura majoa hartuz. Gure gazte denboran, 1950ko hamarkadaren amaieran eraiki zuen Udalak **burdinazko egitura zuen zurezko zubia**, orain dagoen hormigoizkoa moldatu arte mantendu zena.

Baina hori ez zen lehenengoa izan: **1840 inguruan zurezko egitura zuen behin-behineko zubi esekia (puente colgante)** jaso zuten auzoko sutegien jabeek eta beste partikular batzuek, eurek ordainduta; Udalak bi pieza nagusi eman zizkien herri basoetatik; eta 1846an **uraundi batzuek zubia erabiltezinik utzi** zuten, **konpontzeko laguntza eskatu** zuten auzotarrek. Udalaren iritziz, baina, partikular batzuek soilik baliatzen zuten zubia, ohiko bide publikoa (plazatik zehar) alde batera utziz, luzetxoagoa zelako aitzakian. **Kontzejuak** erantzun zien **ez zeukala eskumenik, komenientzia partikularreko obretan udal fondoak xahutzeko**. Egin zezakeen bakarra, bere basoetatik zubi eseki izango ziren bi pieza nagusiak udal basoetatik ematea zela, horretarako aurrez eskuratu zirenak hondatuta baldin bazeuden beti ere.

Zerbait egingo zuten, 1851. urtean 42 erreal ordaintzea erabaki baitzen, San Juan kaleko pontoia konpontzen egindako gastuengatik. Baina horrek ez zuen luzaroan iraun, eta ondoren **harriak jarri zituzten berriro**, errekatik zehar, abere-hiltegitik Kolegio Kalera joateko. Horiek mantentzea izan zen Udalaren lana aurrerantzean. 1886ko maiatzaren 13an 7,50 pezeta eman zituen pasabidea konpontzeko.

1891. urtean **pasabide hobea prestatzea eskatu zuten auzotarrek**, hartarako zeuden harriak urek estaltzen zituztelako. Udalak erantzun zien, herriak behar asko izanik, **ezin zuela eskaera onartu**. Auzotarrek 1899ko irailaren 2an berregin zuten toki horretan zubia jartzeko eskabidea. Hilaren 23an Udalak erantzun zien, bazekiela zegoen pasabidea baino egokiagoa zela zubia, baina ez zuen inolaz ere horren beharrik ikusten. Distantzia ia ez gutxitzeaz gain, plazatik joatea motza eta oso eroso omen zen, eta zubia eraikitzearen kostua handia. Beraz, zubirik ez egitea onartu zuen. **la hirurogei urte** itxaron behar izan zuten auzotarrek, **euren desioa bete ahal izateko**.

Konturatuko zineten, honezkero, San Juan kaleak, handia izan gabe, alor askotarako idazgaiak eskaintzen dituela. Hurrengo atalean garatuko ditugu horietako beste batzuk: etxe-izenak, lanbideak, abere-hiltegia, kale-baserriak, jaiak eta abar.

ETXIAN
Inmobiliaria

Etxebizitza edo lokal bat saldu nahi duzu?

Tel.: 943 71 61 60
Mug.: 610 381 244
www.etxian.net
Etxian

carpintería
GARIBAI
aroztegia

Mota guztietako zurgintza-lanak

Garibai 11 • Telf.: 943 78 14 54 • garibai@garibai-aroztegia.com
www.garibai-aroztegia.com